

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд

БОБИ 1. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

Моддаи 1. Муносибатҳое, ки Қонуни мазкур танзим менамояд

Қонуни мазкур масъулияти падару модар ва шахсони ивазкунандаи онҳо (минбаъд – падару модар)-ро дар таълиму тарбияи фарзанд танзим менамояд.

Моддаи 2. Қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд

Қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи масъулияти падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд ба Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз Қонуни мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф намудааст, иборат мебошад.

Моддаи 3. Мафҳумҳои асосӣ

Дар Қонуни мазкур мафҳумҳои асосии зерин истифода мешаванд:

- фарзанд (кӯдак, фарзанди ноболиғ) - шахси ба синни ҳаждаҳсола нарасида;
- васӣ ва парастор – шахсе, ки ба мақсади ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои шахсони ғайриқобили амал ва қобилияти амали нопуррадошта аз ҷониби мақомоти васоят ва парасторӣ тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон таъин шудааст;
- шахсоне, ки падару модарро иваз мекунад - васӣ, парастор, фарзандхондагон, шахсоне, ки дар асоси шартнома фарзанди ноболиғро тарбия мекунад, дигар намояндагони қонунии онҳо ва муассисаҳое, ки кӯдак дар таълиму тарбияи онҳо қарор дорад;
- таълим - фаъолияти яқҷояи мақсадноки омӯзгор ва хонанда дар ҳамкорӣ бо падару модар ва дигар шахсон мебошад, ки дар натиҷаи он дониш, маҳорат, малака, тарбия, ақида, ҷаҳонбинӣ ва арзишҳои маънавӣ ҳосил мегардад;
- тарбия – раванди бошуурона ва мақсадноки ба воя расонидани фарзанд аз ҷониби падару модар, наздикон ва ҳешу табор, ҳамсоғон, гурӯҳҳо ва муассисаҳое мебошад, ки мувофиқи хусусиятҳои хос амалӣ мешавад;
- вақти шабона – вақти аз соати 22:00 то соати 6:00.

Моддаи 4. Вазифаи падару модар, давлат ва ҷомеа дар таълиму тарбияи фарзанд

Таълиму тарбияи фарзанд вазифаи муқаддаси падару модар, ҷомеа ва давлат мебошад.

БОБИ 2. ҲУҚУҚ ВА ӮҲДАДОРИҲОИ ПАДАРУ МОДАР ДАР ТАЪЛИМУ ТАРБИЯИ ФАРЗАНД

Моддаи 5. Баробарии ҳуқуқ ва ӯҳдадорӣҳои падару модар

Падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд ҳуқуқ ва ӯҳдадорӣҳои баробар доранд.

Моддаи 6. Ҳуқуқҳои падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд

Падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд чунин ҳуқуқҳо доранд:

- ҳуқуқ ва манфиатҳои фарзанди худро ҳимоя намоянд;
- шакл, усули таълиму тарбияи фарзандро интихоб намоянд, ба шарте ки ин шаклу усул ба вазъи саломатӣ ва маънавии фарзанд таъсири манфӣ нарасонад;

- дар идоракунии муассисаи таълимие, ки фарзандашон дар он таҳсил мекунанд, иштирок намоянд;
- ба раванди таълиму тарбия, мазмуни таҳсилот, инчунин бо баҳои аз фанҳои таълимӣ гирифтаи фарзанди худ шинос шаванд;
- дигар ҳуқуқхоро, ки қонунгузори Чумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудааст, амалӣ намоянд.

Моддаи 7. Ҷаҳдадорихои падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд

Падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд чунин ҷаҳдадорихо доранд:

- ба фарзанд тибқи арзишҳои миллӣ номи неқ гузоранд;
- пас аз таваллуд фарзандро ҳатман аз қайди сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ гузаронанд;
- барои саломатӣ, инкишофи ҷисмонӣ, маънавӣ ва ахлоқии фарзанди худ ғамхорӣ намоянд;
- фарзандонро ба ҳаёти мустақилона ва меҳнати софдилона омода намоянд;
- фарзандонро дар рӯҳи эҳтиром ба Ватан, арзишҳои миллӣ ва умумибашарӣ тарбия намоянд;
- бе роҳбаладии шахси болиғ ғаштугузори фарзанди то синни шашсоларо дар кӯча ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ манъ намоянд;
- ба фарзанди хурдсоли то шашсола барои гирифтани донишҳои аввалия шароит фароҳам оваранд;
- ба таълим фаро гирифтани фарзандонро таъмин намуда, ба таҳсили онҳо дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ монъе нашаванд;
- фарзандонро ба воситаҳои зарурии таълимӣ таъмин намуда, барои таълиму тарбияи фарзанд шароити муносиб фароҳам оваранд;
- шаъну шарафи фарзандонро эҳтиром карда, ба муомилаи бераҳмона нисбат ба онҳо роҳ надиҳанд;
- новобаста аз ҷинс, син, қобилияти зехнӣ, ҷисмонӣ ва рӯҳии фарзандон нисбат ба онҳо муносибати баробар зоҳир намоянд;
- ба фарзандони имконоти маҳдуди ҷисмонӣ ва рӯҳӣ доштаи худ барои гирифтани таҳсил ва касбу шуғл шароит муҳайё сохта, иллати ҷисмонӣ ва рӯҳии фарзандонро пинҳон накарда, дар сурати набудани шароит ба муассисаҳои дахлдори давлатии соҳаи маориф, тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли муроҷиат намоянд;
- аз вазъи фарзандоне, ки дар мактаб-интернатҳо ва дигар муассисаҳои махсусгардонидашуда (новобаста аз шакли моликият ва тобеияташон) таълиму тарбия мегиранд, хабардор шуда, бо чунин муассисаҳо ҳамкорӣ намоянд ва раванди таълиму тарбияи онҳоро зери назорат гиранд;
- донишандӯзӣ ва иштироки фарзандро дар раванди таълиму тарбия назорат карда, бо омӯзгорон, ҳайати қормандон ва роҳбарияти муассисаи таълимӣ оид ба таълиму тарбияи фарзанд мунтазам ҳамкорӣ намоянд;
- ба фаъолияти касбии омӯзгор даҳолат нанамоянд;
- дар маҷлисҳои падару модарон ва дигар ҷорабиниҳои мактабӣ бо даъвати маъмурияти муассисаи таълимӣ ҳатман иштирок намоянд;
- дар вақти шабона ҳузури фарзанди ноқолиғро дар муассисаҳои дилхушқунанда, марказҳои компютерӣ ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ манъ намоянд;
- қирдорҳои зиддиҷамъиятии фарзанд, муомилаи дағалонаи ўро бо атрофиён, муносибати бераҳмона бо муҳити зистро пешгирӣ намоянд;
- ба фарзандони то ҳафтсола ва фарзандоне, ки дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, ибтидоии касбӣ, миёнаи касбӣ (сарфи назар аз шакли ташкилию ҳуқуқиашон) таҳсил мекунанд бо худ гирифтани ва истифодаи телефонҳои мобилиро манъ намоянд;

- ба фарзандоне, ки дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва таҳсилоти касбии баъд аз муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ (сарфи назар аз шакли ташкилию ҳуқуқиашон) таҳсил менамоянд дар чараёни таълим истифодаи телефонҳои мобилиро манъ намоянд;
- аз ҷониби фарзанд ҷойгир ва паҳн намудани ахбори ғайриахлоқиро тавассути телефонҳои мобилӣ ва воситаҳои электронӣ пешгирӣ ва манъ намоянд;
- ба фарзанди ноболиғ тамошои филмҳои ғайриахлоқӣ, фаҳш ва хусусияти зӯрварӣ, экстремистӣ, террористӣ доштара манъ намуда, аз тамошои ин гуна филмҳо худдорӣ намоянд;
- ба фарзанди ноболиғ мутолиа ва паҳн намудани сабтҳои электронӣ, китобҳо, варақаҳо, рӯзномаҳо, маҷаллаҳо ва дигар маводи ҷопиро, ки хусусияти зӯрварӣ, экстремистӣ, террористӣ ва ғайриахлоқӣ доранд, манъ намоянд;
- иштироки фарзандони ноболиғро дар фаъолияти иттиҳодияҳои динӣ ва ҷорабиниҳои дастҷамъонаи динӣ (ба истиснои ҷорабиниҳои азодорӣ) роҳ надиханд;
- истеъмоли нӯшокиҳои спиртӣ (аз ҷумла пиво), воситаҳои нашъадор ва моддаҳои психотропӣ, маҳсулоти тамоку (аз ҷумла нос) ва доруҳои сахттаъсирро барои фарзандони ноболиғ манъ намуда, дар ҷойҳои ҷамъиятӣ дар ин ҳолат ҳозир шудани онҳоро пешгирӣ намоянд;
- иштироки фарзандони ноболиғро дар ҷорабиниҳое, ки барои онҳо тавсия нашудаанд, роҳ надиханд;
- ба фарзандони ноболиғ (ва ба донишҷӯён дар муассисаҳои таҳсилотӣ) рондани автомашинаро иҷозат надиханд;
- аз ҷониби фарзандони ноболиғ таҳқир ва беэҳтиромӣ намудан нисбат ба омӯзгорон, кормандони мактаб ва хонандагонро пешгирӣ намоянд;
- аз ҷониби фарзандон ҳалалдор намудани оромӣ, истифодаи суҳанҳои кабеҳ ва рафтори дағалонаро дар кӯчаҳо, хиёбонҳо, майдонҳо, боғу соҳилҳои фароғатӣ, нақлиёт, хобгоҳҳои умумӣ, манзили зист ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ роҳ надиханд;
- барои ба оврагардӣ ва дигар рафторҳои зиддияллоқӣ машғул шудани фарзанд роҳ надиханд;
- ҷалб намудани фарзандони ноболиғ ба қорҳои хавфнок ва вазнини ба саломатии онҳо зараровар ва ҳамчунин дигар қорҳое, ки ба инкишофи мӯътадили ҷисмонӣ, равонӣ ва рӯҳии фарзандон ҳалал мерасонад, роҳ надиханд;
- фарзандони то синни понздаҳсоларо ба фаъолияти соҳибқорӣ ва хариду фурӯш ба истиснои ҳолатҳое, ки қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат додааст, ҷалб насозанд;
- гаштугузори фарзандони то шонздаҳсоларо дар ҳудуди биноҳои техникӣ, таҳхонаҳо, болохонаҳои биноҳои истиқоматӣ, қорхонаҳо, муассисаҳо, дигар ташкилотҳо ва ҳудуди нуқтаҳои фурӯши сӯзишворӣ манъ намуда, ҳузурӣ онҳоро дар саристгоҳҳои роҳи оҳан, фурудгоҳҳо ва саристгоҳҳои нақлиёти мусофирбар назорат намоянд;
- дар ҷойҳои ҷамъиятӣ навиштан, ифлос намудан ва расонидани зиёро аз ҷониби фарзандон манъ намоянд;
- бо маводи сӯзандаю тарканда бозӣ кардани фарзандонро манъ намоянд;
- ҷалби фарзандони худро барои гирифтани таълим ба мактабу таълимгоҳҳои ғайриқонунӣ ва ё ба назди шахсони алоҳидаи беиҷозатнома фаъолияткунанда манъ намоянд;
- таълими фарзандони ноболиғро бе иҷозати мақомоти ваколатдори давлатӣ дар хориҷи кишвар иҷозат надиханд;
- риоя намудани либосҳои мактабиро аз ҷониби фарзанд дар ҳамаи зинаҳои таҳсилот таъмин намуда, аз ҷониби онҳо пӯшидани либосҳоро дар доираи этикет назорат намоянд;
- истифодаи ҷавохирот, зару зевар, дигар ашёҳои қиматбаҳо ва ҳолқубиро барои фарзанди мактабхони худ манъ намоянд;
- фарзанди худро дар рӯҳияи эҳтироми оромгоҳҳо ва дигар ҷойҳои таърихию фарҳангӣ тарбия намуда, ба шикастан ва хароб намудани панҷараҳо, санги мазорҳо, ҳайкалҳо, нимпайкараҳо ва дигар ороишоте, ки дар ин ҷойҳо мавҷуданд, роҳ надиханд;
- дигар ӯҳдадорихоро, ки қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудааст, иҷро намоянд.

БОБИ 3. ҶҲДАДОРИҲОИ МАҚОМОТИ ДАВЛАТӢ, МУАССИСА ВА ДИГАР ТАШКИЛОТҲОЕ, КИ МАСЪАЛАҲОИ ВОБАСТА БА ТАЪЛИМУ ТАРБИЯИ ФАРЗАНДРО ТАНЗИМ МЕКУНАНД

Моддаи 8. Мақомоти давлатӣ, муассиса ва дигар ташкилотҳое, ки масъалаҳои вобаста ба таълиму тарбияи фарзандро танзим мекунанд

Ба мақомоти давлатӣ, муассиса ва дигар ташкилотҳое, ки масъалаҳои вобаста ба таълиму тарбияи фарзандро танзим мекунанд, комиссияи оид ба ҳуқуқи кӯдак, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, маориф, тандурустӣ, меҳнат ва ҳифзи иҷтимоии аҳоли, кор бо занон ва оила, оид ба корҳои дин, кор бо ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва дигар ташкилотҳои соҳавӣ дохил мешаванд.

Моддаи 9. ҶҲДАДОРИҲОИ МАҚОМОТИ ДАВЛАТӢ, МУАССИСА ВА ДИГАР ТАШКИЛОТҲОЕ, КИ МАСЪАЛАҲОИ ВОБАСТА БА ТАЪЛИМУ ТАРБИЯИ ФАРЗАНДРО ТАНЗИМ МЕКУНАНД

Мақомоти давлатӣ, муассиса ва дигар ташкилотҳое, ки масъалаҳои вобаста ба таълиму тарбияи фарзандро танзим мекунанд, дорои чунин ҷҲДАДОРИҲО МЕБОШАНД:

- мусоидат ба шаклҳои нави таълиму тарбия дар низоми таҳсилоти умумӣ ва иловагӣ;
- тавассути васоити ахбори умум таълими намудани тарзи ҳаёти солим ва дастгирии кӯдакони болаёқат;
- ҳавасманд намудани кӯдаконе, ки дар пешгирии ҳуқуқвайронкуниҳо саҳм гузоштанд;
- ҳавасмандгардонии моддиву маънавии падару модар, ки ҳуқуқи ҷҲДАДОРИҲОИ ХУДРО ОИД БА ТАЪЛИМ ВА ТАРБИЯИ ФАРЗАНД ПУРРА ИЧРО МЕНАМОЯД;
- андешидани тадбирҳо оид ба пешгирӣ намудани содиркунии ҷиноят ва дигар ҳуқуқвайронкуниҳо аз тарафи ноболиғон;
- ташкили «рӯзҳои падару модар» дар муассисаҳои таълимӣ бо мақсади расонидани кӯмакҳои педагогӣ, психологӣ, методӣ ба падару модар;
- тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон мурочиат намудан ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ҳангоми аз тарафи падар ва ё модар вайрон кардани талаботи оинномавии муассисаи таълимӣ ва ҷҲДАДОРИҲОЕ, КИ ТИБҚИ ҚОНУНИ МАЗҚУР ВА ДИГАР САНАДҲОИ МЕЪЁРИИ ҲУҚУҚӢ МУҚАРРАР ШУДААНД;
- баргузор намудани дигар чорабинӣ ва намудҳои фаъолият оид ба масъалаҳои таълиму тарбияи фарзанд ва ҳифзи ҳуқуқи манфиатҳои кӯдак.

Моддаи 10. ҶҲДАДОРИҲОИ ШАХСОНИ ВОҚЕӢ ВА ҲУҚУҚӢ ОИД БА ҲИФЗИ ҲУҚУҚ ВА МАНФИАТҲОИ КӯДАК

Шахсоии воқеӣ ва ҳуқуқи ҳангоми аз таълиму тарбия дур мондани кӯдак ва ба амали номатлуб даст задани ӯ, инчунин дар мавриди муайян кардани ҳолатҳое, ки ба ҳаёт ва саломатии кӯдак таҳдид менамоянд, ҷҲДАДОРАНД МАҚОМОТИ ДАХЛДОРИ ДАВЛАТИРО ОҶОҲ СОЗАНД.

БОБИ 4. ЧОРАҲОИ ПЕШГИРӢ ВА ҶАВОБГАРӢ БАРОИ ИЧРО НАКАРДАНИ ҶҲДАДОРИҲО ДАР ТАЪЛИМУ ТАРБИЯИ ФАРЗАНД

Моддаи 11. Барқароркунии ва офияти иҷтимоии падару модар вобаста ба вазъи саломатӣ ва имконоти маҳдуди моддии онҳо, ки боиси иҷро нагардидани ҷҲДАДОРИҲОИ ПАДАРӢ ВА МОДАРӢ МЕШАВАНД

Дар сурати аз ҷониби падару модар иҷро нагардидани ҷҲДАДОРИҲО ДАР ТАЪЛИМУ ТАРБИЯИ ФАРЗАНД БО САБАБҲОИ НОРАСОИИ МАБЛАҒ БАРОИ РӯЗГУЗАРОНИ МАҚОМОТИ ИЧРОИЯИ МАҲАЛЛИИ ҲОКИМИЯТИ ДАВЛАТӢ

бояд имконияти таъботро дар марказҳои тиббию иҷтимоӣ фароҳам оваранд ва тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон падару модарро ба қорҳои муваққатӣ таъмин карда, аз ҳисоби маблағҳои аз ин қорҳо ба дастамада нигоҳубини фарзанди ноболиғи онҳоро таъмин намоянд.

Моддаи 12. Ҷавобгарии падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд

1. Дар ҳолати иҷро накардан ё ба тариқи дахлдор иҷро накардани ўҳдадорихое, ки дар Қонуни мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудаанд, падару модар тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.
2. Падару модар дар таълиму тарбияи фарзанд тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгарии баробар доранд. Падар ё модаре, ки аз фарзанди ноболиғ ҷудо зиндагӣ мекунад, барои иҷро накардан ё ба тариқи дахлдор иҷро накардани ўҳдадорихои падарию модарӣ ба истисноӣ ҳолатҳои пешбининамудаи қонунгузорӣ ҷавобгар мебошанд.
3. Падару модар нисбат ба қирдори фарзанди ноболиғи дорои қобилияти пурраи амалқунӣ эътирофшуда тибқи тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ ҷавобгар нестанд.

БОБИ 5. МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ

Моддаи 13. Тартиби мавриди амал қарор додани Қонуни мазкур

Қонуни мазкур пас аз интишори расмӣ мавриди амал қарор дода шавад.